

Jak robotizace proměňuje naši práci. Co potřebujeme vědět o dopadech této revoluce na duševní zdraví zaměstnanců?

Líbalová Ivana, Murza Jana, Hubáčová Pirová Viola, Lipšová Vladimíra

Revoluce je tady! Tiše a nenápadně mění svět práce. Co? Kdo? No přece roboti!

Vstupujeme do éry, kdy roboti a automatizace nepatří jen do science-fiction fantazií, ale stávají se skutečnou součástí našeho běžného života. Jedná se o jeden z nejvýraznějších trendů 21. století, který má, a bude mít, hluboké dopady na naši společnost, ekonomiku a způsoby práce.

V současnosti se u mnoha oborů začíná stávat robotizace nutností. Jednak z důvodu, že některé manuální práce jsou nahrazovány roboty a tím robotizace mění povahu některých pracovních míst a pracovního trhu. A dále také roboti mohou zvyšovat produktivitu a kvalitu výroby, k čemuž nutí i konkurenční boj mezi jednotlivými firmami. Ruku v ruce s tím se však zaměstnanci a pracovníci musí adaptovat na tuto změnu a získávat také nové dovednosti, které jsou pro práci s roboty potřeba.

Jednotlivá zařízení procházejí pravidelnými revizemi a pravděpodobnost fyzického poškození zdraví je při správném používání robotů stabilně relativně nízká. Vznikla však otázka, zda se s roboty nemohou pojit negativní dopady na psychické zdraví zaměstnanců. Z toho důvodu jsme se pod záštitou Státního zdravotního ústavu (SZU) rozhodli provést vlastní výzkum a tyto předpoklady ověřit, a následně vytvořit doporučení, která jednotlivá rizika pomohou eliminovat. Chceme proto nyní podělit o výsledky a rozvířít diskusi na toto téma.

Cílem výzkumu bylo zmapovat, jak zaměstnanci vnímají robotizaci a jaký má vliv na jejich duševní zdraví. Výzkum probíhal pomocí polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů se zaměstnanci na pozicích operátorů, techniků a manažerů. Do výzkumu se zapojili dvě firmy – jedna pracovala s kolaborativními roboty (typ Automotiv), druhá pak s obyčejnými průmyslovými roboty (typ Montovna). V jednotlivých výzkumných rozhovorech se zaměstnanci jsme zjišťovali několik oblastí. Jednalo se o to:

- jak celkově vnímají ze svého subjektivního pohledu robotizaci a proces jejího zavádění
- jak vnímají samotnou změnu ve své práci před a po zavedení robotů
- jestli vnímají nějaké problémy, se kterými se při práci s roboty setkávají
- jakou míru podpory od zaměstnavatele vnímali při zavádění robotů, kdy se museli na situaci nově adaptovat a školit se pro práci s nimi
- jakou míru podpory od zaměstnavatele vnímají nyní při práci s roboty a při řešení různých technických či jiných obtíží

- zda a případně jaký mají roboti vliv na sociální vztahy a komunikaci na pracovišti
- zda se u nich objevily po zavedení robotů některé ze symptomů psychických obtíží.

Výsledky našich zjištění byly velmi zajímavé a místy překvapivé. Původně jsme předpokládali, že zavádění robotizace s sebou ponese negativní vliv na psychické zdraví zaměstnanců, zejména operátorů, kteří jsou v přímém kontaktu s roboty. To se však nepotvrdilo, u operátorů se nevyskytovaly známky psychických obtíží vlivem robotizace a práce s roboty. Při zavádění robotů do práce jsme zaznamenali zpočátku nedůvěru a nechuť ke změně formy práce, ale samotný proces zaučení a zaškolení na práci s roboty pak proběhl bez problémů. Stejně tak hodnotili operátoři podporu i při současném výkonu práce. Tento fakt v obou našich zkoumaných firmách stál zejména na vynikající práci středního managementu a zodpovědných manažerů, kteří věnovali změnám, zaučování i podpoře operátorů velikou péči.

Ukázalo se také, že na práci s roboty nejsou potřeba žádné speciální dovednosti či vzdělání, důležitá je spíše chuť se učit a schopnost adaptace na změnu. Jako velký benefit byl operátory vnímán zejména fakt, že práce robotů velmi citelně šetří lidské síly a že při ní pociťují nižší fyzickou únavu a s ní spojenou případnou fyzickou zátěž (např. bolest prstů po dlouhodobé ruční manipulaci se součástkami). Stresující a náročný se proto spíše ukazuje proces zavádění robotů a souvisejících procesů než samotná práce s nimi.

Tlak za chod a provoz robotů, náročný proces jejich zavádění i zodpovědnost za řešení problémů, které s nimi souvisí doléhá na zodpovědné manažery, střední management a technickou podporu. Tito zaměstnanci také musí zvládnout vykomunikovat s operátory zdůvodnění zavedení robotů, pracovat s jejich motivací a obavami ze změny.

Jako nejdůležitější výstupy z našeho výzkumu tedy vnímáme zejména to, že samotná práce s roboty nevykazuje zvýšený negativní vliv na duševní zdraví zaměstnanců. Ukazuje se, že náročný je zejména proces zavádění robotů a robotizace, a to především pro management a technické pracovníky, kteří jsou za něj zodpovědní. S tím souvisí i nutnost, aby tito klíčoví pracovníci zvládli dostatečně kvalitně vysvětlit důvody zavedení robotů do výroby operátorům, kteří s nimi budou pracovat a motivovat je pro práci s nimi. U těch se v případě dobrého compliance výraznější psychické obtíže způsobené roboty neobjevovaly. Více ohrožení psychickým tlakem z důvodu vyšší míry zodpovědnosti za fungování robotů jsou naopak techničtí pracovníci a manažeři.

Dalším protektivním faktorem jsou dobré vztahy na pracovišti a kvalitní pracovníci. Jako důvody minimálních obtíží při práci s roboty a jejich důsledků udávali operátoři ochotu technických pracovníků a manažerů pomoci jim s řešením problémů. Lze proto odhadovat, že v případě nižší kvality vztahů na pracovišti a menší ochoty klíčových pracovníků pomáhat v případě potřeby operátorům výroby, by spokojenost a pocit

bezpečí operátorů byl menší a to by se mohlo odrazit i na případných psychických dopadech.

Robotizace se v dnešní době začíná stávat u mnoha firem a odvětví ekonomickou nutností, která transformuje celou kulturu firmy. Je nepochybné, že trend rozšiřování zapojení robotů bude pokračovat a vnímáme jako pozitivní zjištění, že při zdařilé komunikaci a podpoře zaměstnancům se může jednat o proces, který šetří lidské síly a tím i lidské zdraví. Robotizace je proto nevyhnutelnou součástí naší budoucnosti. Je důležité, abychom se s tímto trendem naučili žít a připravili se na změny, které přinese. S vhodným vzděláváním, adaptibilitou a inovací můžeme využít výhody robotizace a současně minimalizovat její rizika a možné dopady na duševní zdraví zaměstnanců.